

суспільства в Україні : матер. Всеук. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 12 квіт. 2018 р.). – Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. – 319 с.

Катерина КУНДУШ
(Львів, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ХОРОВИХ ОБРОБОК В. МАТЮКА (НА ПРИКЛАДІ ЗБІРКИ ЧОЛОВІЧИХ ХОРІВ «БОЯН»)

Перемиська композиторська школа – унікальне явище в українській культурі, що дає кожному з нас усвідомлення національної вартісності, гордості за працю наших земляків. Творча діяльність композиторів Перемиської школи позначає новий рівень культурологічного, соціально-історичного розвитку, займає достойне місце в українській мистецькій історіографії.

З початку ХІХ ст. на території західно-українських земель діяли різні генерації митців, які своєю діяльністю прагнули подолати аматорські музичні традиції, поширені в галицькому середовищі, знайти ширші шляхи інтерпретації народних джерел. Традиції, закладені ними у музичній культурі Перемиської школи, знайшли своє продовження в особливостях художнього мислення композиторів наступних поколінь.

Стильовий напрямок творчості композиторів Перемиської школи визначається трьома аспектами: інтонаційною орієнтацією на т.з. «старогалицьку пісню», опорою на провідний жанр – чоловічий хор а сарелла та використанням елементів міського і селянського фольклору в театральній музиці.

Ключові риси даного стилю викристалізувалися у творчості родоначальників школи (М. Вербицького та І. Лаврівського) та продовжили еволюціонувати у композиціях їх послідовників (С. Воробкевича, А. Вахнянина, В. Матюка).

Музичні традиції Перемиської школи у творчості В. Матюка розкриваються у збірці старогалицьких квартетів «Боян». Перебуваючи на парохії у с. Маковисько, Віктор Матюк зібрав та обробив для чотириголосного чоловічого складу «хорові квартети», а також власні хорові твори та обробки народних пісень. Поруч з авторськими хорами М. Вербицького, І. Лаврівського, С. Воробкевича вони увійшли до першого репертуарного збірника чоловічих хорів «Боян» (1884 р.), який В. Матюк видав власним коштом у Лейпцизі.

Збірка «Боян» вміщує 50 творів, серед яких №№1-22 – це гармонізації «старогалицьких» народних та побутових пісень, зроблені В. Матюком, інші – авторські хори представників Перемиської школи. Усі твори поділяються на два загальні напрямки: патріотичні пісні-гімни та ліричні пісні елегійно-романсового характеру.

Пісні патріотичного змісту були своєрідною візитівкою громадянської свідомості, об'єднували дух галицьких русинів-українців у їх національно-визвольних прагненнях. Елегійні пісні зачаровували своєю мелодичністю, задушевністю, трепетною ніжністю та щирістю емоційного викладу.

Група патріотичних пісень витримана в урочистому, піднесеному характері. «Мир вам, браття» – типовий зразок старогалицької патріотичної пісні, що мала статус народного гімну. Просту діатонічну мелодію у вузькому діапазоні Матюк доповнив лаконічною акордовою фактурою, виваженою метро-ритмічною організацією.

«Я щастний Руську матір маю» – ще один зразок патріотичної пісні, у якій головний герой прославляє свою Батьківщину, просить у Бога миру та процвітання на рідній землі. Основна мелодія опирається на звуки головних ступенів ладу, побудована на основі терасоподібних мотивів. Тематичне ядро, засноване на повторенні однакових тонів, підкреслюється «рішучістю» пунктирного ритму.

Другу групу хорових обробок складають твори лірико-елегійного змісту. У них втілена широка палітра ліричних настроїв, виразником яких виступає мелодія. Плавні, з чаруючими

хроматичними інтонаціями, ці мелодії відображають усю велич української пісні, її багатство та неповторність.

Мелодія народної пісні «Ой, місяцю» побудована на звуках тоніки та домінанти. Вона набуває особливої вишуканості у поєднанні з мелізматичними елементами. Композитору цілком вистачило двох гармонічних функцій для того, щоби відтворити настрій дівчини, яка просить Місяця освітити дорогу її коханому.

Наступний зразок лірико-елегійного змісту – хорова пісня «Як ніч мя покриє». В основі мелодії лежать висхідні сексти, які урівноважуються гамоподібними формами руху. В. Матюк розцвічує скромну систему гармонічних функцій відхиленням до тональності другого ступеня, використанням домінантового нонакорду, який позначає кульмінаційну зону твору.

Ще одна лірична пісня – «Стоїть явір над водою». У ній поєднується декілька видів мінору: гармонічний, мелодичний та дорійський. Особливості, закладені у мелодичній лінії, переносяться на гармонічний план твору.

Характерною рисою обробок В. Матюка є неспівпадіння поетичного тексту з музичним. Так, у пісні «Весною» світла елегантна мелодія, що написана у мазурковому метро-ритмі, не відповідає тужливим спогадам, до яких вдається головний герой у поетичній лінії твору. Також не відображає зміст поетичного тексту просвітлений тон викладу хорової пісні «За тої гори високої». Трагічна історія кохання викладена в урочистому ключі: статичне повторення тонічних та домінантових тонів у басовій партії наповнюють музику піднесеним переможним настроєм.

В основі хорових обробок В. Матюка часто лежать знайомі народні мелодії, покладені на новий поетичний текст. Так, пісня «Що ж я буду бідний діяв» повністю повторює мелодію української народної пісні «Їхав козак за Дунай». Ще один зразок – хорова пісня «Ой у лузі». У другому реченні композитор використовує інтонації української народної пісні «Засвіт встали козаченки», які досить вдало поєднує з художнім образом козака, що знаходиться в центрі поетичного тексту.

Звертаючись до обробки народної пісні, В. Матюк намагався зберегти її природню красу та неповторність. Для цього він використав найпростішу палітру музичних виразових засобів: тональності до трьох ключових знаків, класичні акорди терцієвої будови, гомофонно-гармонічну фактуру. Логіка гармонічного розвитку базується на тоніко-домінантових співвідношеннях, нескладних модуляційних переходах у тональності першого ступеня споріднення.

Переважна більшість хорів написана у куплетній формі, яка апелює до простої одночастинної або двочастинної форми, що тяжіє до типу «заспів-приспів». У музичних зразках вбачаємо прагнення композитора до ясності, чіткості форм, квадратності та пропорційності побудов.

Музикознавець Л. Кияновська називає збірку «Боян» «цінним музичним документом епохи» [4, С. 96]. Дійсно, пісні, що увійшли до її складу, є відображенням історично вартісних традицій, значимих для розвитку української музичної культури.

Отже, обробки хорових пісень В. Матюка є важливою ланкою творчої діяльності Перемиської композиторської школи. Вони також розкривають особливості індивідуальної манери письма Матюка – простоту його музичної мови. Нескладними засобами акордики, гармонії та фактури композитор підкреслює природню красу пісні, зберігає «народну» атмосферу. Адресуючи свої обробки найширшим колам любителів музики, він зробив їх доступними для виконання, актуальними протягом кількох століть розвитку української музики.

Література:

1. Бабинець Н. Камерно-вокальні твори композиторів Галиччини ХІХ ст. для концертмейстерських класів. Львів, 2005. 156 с.
2. Витвицький В. Віктор Матюк. *В. Витвицький. Музикознавчі праці. Публіцистика.* Львів, 2003. С. 42-45.

3. Кияновська Л. Галицька музична культура XIX-XX с. Чернівці: Книги-XXI, 2007. 420 с.
4. Кияновська Л. Музичне мистецтво України у XIX ст. Тернопіль, 2002. 148 с.
5. Кияновська Л. Українська музична культура. Тернопіль, 2000. С. 62-63.
6. Михальчишин Я. Композитор В. Матюк. *Я. Михальчишин. З музикою крізь життя.* Львів, 1992. С. 181-183.

Оксана Кушнір
(Тернопіль, Україна)

БАЗОВІ ЦІННОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ЛІТЕРАТОРІВ СЛОВАЧЧИНИ: ДИСКУРС ЖУРНАЛУ «ДУКЛЯ»

Органічну складову національного інформаційного потенціалу становить надбання української преси на чужині. Охоплюючи всі ділянки місцевого життя, друковані видання нацменшин виступають важливим документом складного буття громади, відіграють провідну роль у збереженні її етнічної, культурної та релігійної ідентичності. Періодика національних меншин є результативним засобом їхньої самоідентифікації в контексті інтеграційних процесів та духовного взаємозбагачення. Особливо це стосується пряшівчан, чия історична доля визначила для них роль посередника у взаєминах між Україною та Словаччиною. Преса словацьких українців завжди була і є важливим чинником їхнього національного життя, сприяла збереженню власної самобутності у чужомовному середовищі та культурній комунікації із земляками, розкиданими по світу. Вона допомагає їм адаптуватися та інтегруватися у словацьке суспільство, виступаючи важливою складовою чехо-словацької журналістики. З іншого боку, українська періодика – провідна ланка, що єднає етнічну громаду із земляками з України, органічно включаючись у загальноукраїнський процес розвитку національної преси.

1. Найкрупнішим медійним явищем Пряшівського краю XX віку став літературно-мистецький та публіцистичний журнал «Дукля» [3] – орган Української філії Спілки словацьких письменників, справжній феномен духовного буття пряшівчан, який активізував упродовж п'ятдесяти років місцеве інтелектуальне і творче мислення, творив літопис повоевненої історії української культури у Словаччині.

2. Поява видання зумовлена глибинною потребою збереження духовного генофонду пряшівських українців у форматі друкованого слова. Для української національної меншини саме культура, зокрема преса і література, завжди була чи не єдиним способом збереження своєї національної ідентичності. Літературне життя плекалося громадською періодикою, в якій кожен письменник «проходив» свого часу «школу журналістики».

3. Видання засновано як альманах-квартальник (з 1966 р. – двомісячний журнал) у березні 1953 р. при видавництві Культурного союзу українських трудящих (КСУТ) Чехо-Словаччини (сьогодні – Союз русинів-українців у Словаччині). Його поява – результат цілеспрямованої праці членів Гуртка українських письменників при Спілці чехо-словацьких письменників (з 1967 р. – Української філії ССП): Ю. Боролича, В. Зозуляка, Ф. Іванчова, А. Куська, Ф. Лазорика, І. Мацинського, І. Прокіпчака, Олени Рудловчак, М. Шмайди.

4. «Літературно-мистецький і публіцистичний» профіль видання визначав його тематику і структуру, розгалуженість рубрик, проекцію характеру публікованих матеріалів – спектр питань, пов'язаних із культурним життям саме українців Словаччини. Часопис публікував художні спроби, публіцистичні й наукові праці пряшівських авторів, розширював знайомство читачів з творчістю письменників України, друкував у перекладі рідною мовою зразки художніх творів словацьких і чеських митців. Журнал оцінював поточні події місцевого культурного життя, висував на обговорення кардинальні проблеми існування народу, передусім місця і значення пряшівського письменства у контексті чехо-словацького та загальноукраїнського літературних процесів.